

лежност административних органа. Ту би наши будући прописи, разуме се по већ досад постојећим могућностима, требало да унесу више јасноће.

На крају, потребно је указати на једну противречност одлуке о којој говоримо. Ова противречност, додуше, није уопште одлучна на иначе правилно решење спора, али указује на једну теориску нејасноћу која се често јавља у нашем праву. На једном месту у наведеној одлуци се каже: „...у овом случају... не долази у обзир експропријација те имовине (тј. непокретности, наша примедба) са разлога што би корисник експропријације и власник имовине био један те исти правни субјект.“ Тачно је да је у крајњој линији субјект свих ствари у друштвеној својини друштво, и то његов највиши правни израз. Али ми смо свакодневно сведоци да разна правна лица која имају право управљања или право коришћења тим стварима подносе тужбу једни против других поводом тих ствари, а судови их признају као посебне субјекте, посебне титуларе права. Па и сама одлука о којој говоримо сведочи о томе: и тужилац и тужени истичу извесно своје право на спорној непокретности општине у Вреоцима. То, разуме се, никако не искључује да крајњи власник и те непокретности туженога и рудника тужиоца у чију корист би требало да се конституише тобожња службеност или друго ограничење на тој непокретности буде — друштво као врховни субјект.

Др. Андрија Гамс

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ ПРАВА НА ИЗДРЖАВАЊЕ — ПОЗИВАЊЕ НА ЗАСТАРЕЛОСТ — ПРЕТВАРАЊЕ КРАТКЕ ЗАСТАРЕЛОСТИ У РЕДОВНУ

У новембру 1937 тужени је напустио тужиљу с којом је дотада живео у браку. Како јој није давао издржавање, тужила се обратила суду са захтевом да се тужени на ово обавезе.

Пресудом Окружног суда од 29 августа 1938 тужени је обавезан да плаћа тужиљи по 100.— дин. месечно на име издржавања, почев од 10 новембра 1937.

Међутим, пошто отада па до 1948 тужени није уопште одговарао овој својој обавези, тужила је тражила извршење пресуде судским путем.

Срески суд, као извршни, својим закључком од 7 септембра 1948 дозволио је тужиљи извршење само за наплату досуђеног јој издржавања за последње три године, док је од потраживања остатка одбијена због застарелости.

Окружни суд је потврдио овакав закључак.

Против оваког решења Јавни тужилац НР Србије уложио је захтев за заштиту законитости због повреде закона.

Врховни суд НР Србије нашао је да је овај захтев основан, па је укинуо решење Окружног суда, а предмет му вратио на поновно разматрање и одлуку. Образлажући своје решење, Врховни суд је навео, између осталог, следеће:

„Окружни суд је повредио закон кад је нашао да извршење треба дозволити само за последње три године, и да је за раније време предлог требало одбити услед застарелости тога тражења.

„Суд није могао применити прописе о застарелости права на тужбу у року од три године, пошто се овде не ради о уставовљењу права у парничном поступку путем тужбе, већ о реализовању једног права које је утврђено правоснажном судском пресудом. Стога је суд био овлашћен и дужан да по службеној дужности извиди да ли се ради о застарелости права утврђеног правоснажном судском одлуком, које се због неупотребе губи за 24 године, док у погледу застарелости права на тужбу суд није био овлашћен да по службеној дужности исту цени, јер питање да ли ће се супротна страна користити приговором застарелости или не, зависи од ње саме, пошто приговори те врсте једну обавезу грађанскоправне природе не поништавају, већ јој само дају карактер природне обавезе. Према томе, по нахођењу Врховног суда, нема никаквих сметњи да суд и по истеку рока застарелости права на тужбу досуди тужиоцу односну тражбину, ако се тужени том застарелошћу не користи, одн. ако не жели да се истом користи.“

(Решење Врховног суда НР Србије Гзз. бр. 27/49 од 28 јануара 1949.)

1. — У овоме случају нижи судови су повредили једно од основних правила у материји застарелости. Ово правило је раније било изражено у § 949 Српског грађанског законика, а и данас се налази у Закону о застарелости потраживања од 9 септембра 1953 (чл. 11). Оно је усвојено у скоро свим грађанским законикима, изузев совјетског. А то правило је да се на застарелост не пази по службеној дужности. Према томе, суд није могао по службеној дужности водити рачуна о застарелости дужних сума за издржавање за раније месеце, пошто се тужена страна није на њу позвала.

Али се може поставити питање да ли је исправно разликовање које прави Врховни суд у свом образложењу: разликовање између случаја кад је реч о „застарелости права на тужбу“ и случаја „застарелости права утврђеног судском одлуком“. Према мишљењу Врховног суда, суд би био дужан да по службеној дужности извиди да ли је реч о „застарелости права утврђеног судском одлуком, које се због неупотребе губи за 24 године, док у погледу застарелости права на тужбу суд није био овлашћен да по службеној дужности исту цени.“ Међутим, правна правила о застарелости у нашем праву ни раније, као ни сада, не праве никакву разлику између ових случајева. Суд никада не пази на застарелост по службеној дужности. „Странама стоји на вољу, употребити застарелост или не употребити. И суд, ако се стране на застарелост не позову, неће је у призрење узети“ (§ 949 Српског грађанског

законика). „Суд се не може обазирати на застарелост ако се дужник није на њу позвао“ (чл. 11 нашег новог Закона о застарелости потраживања).

Према томе, не пази се по службеној дужности ни на застарелост права на тужбу ни на застарелост права које је утврђено судском пресудом. Разлика између ових случајева постоји само у погледу дужине рока застарелости, и то само онда кад право на тужбу застарева за краћи рок од редовног. У том случају досуђено право застарева за време нормално потребно за застарелост, тј. по ранијем праву за 24 године, а сада за 10 година (раније Српски грађански законик § 930а; наш Закон о застарелости потраживања од 9 септембра чл. 23, ст. 1).

2. — Решење Врховног суда бави се питањем утврђивања разлике између поменутих случајева и истиче да у нашем праву суд може „и по истеку рока застарелости права на тужбу досудити тужиоцу односну тражбину, ако се тужени том застарелошћу не користи.“

Међутим, у вези са овим правним случајем може се указати и на неке особености у области застаревања обавезе издржавања.

Као што је познато, право на издржавање је незастариво. Српски грађански законик у § 925 садржи правило да „права супружничка, родитељска, дечија и друга лична права не могу застарити“. Исто тако, у нашем новом Закону о застарелости потраживања стоји: „Не може застарити право на издржавање на основу закона“ (чл. 16, ст. 3). Према томе, право на издржавање које постоји на основу закона може се, под законом одређеним условима, остварити увек, без обзира на то што није вршено у једном дужем периоду времена.

Незастаривост права на издржавање је, уосталом, обележје његове правне природе. Познато је да је право на издржавање лично право које проистиче из породичних односа. Оно „почива на идеји породичне солидарности“ (B. Georges Ripert et Jean Boulanger: *Traité élémentaire de droit civil de Planiol*, Paris, 1950, t. I. p. 592). Порекло тога права треба тражити у томе што његов носилац припада одређеној породичној заједници. Зато је оно везано само за његовог носиоца. Његова функција је да обезбеди егзистенцију тога лица. Отуда и још две особености овога права: да је непреносиво и да се не може запленити.

Међутим, мора се правити разлика између самог права на издржавање и појединих повремених потраживања која на основу њега има поверилац издржавања. Оно прво, као што је напред речено, незастариво је (§ 925 Српског грађанског законика и чл. 16, ст. 3, нашег новог Закона о застарелости потраживања). Ово друго застарева, и то у року који је краћи од редовног. Српски грађански законик предвиђа трогодишњу застарелост, између осталог, и за „све што се плаћа или чини годишње или у краћим роковима, који

се годишње повраћају“ (§ 928д). Ово правило примењивало се и на периодична давања која потичу из права на издржавање, пошто су она обична потраживања имовинске природе, као и сва друга, чију застарелост регулише поменуто правило. Наш нови Закон о застарелости потраживања прописује исто тако трогодишњи рок застарелости за „потраживања повремених давања која доспевају годишње или у краћим одређеним размацама времена, па било да се ради о споредним повременим потраживањима, као што је потраживање камата, било да се ради о таквим повременим потраживањима у којима се исцрпљује само право, као што је потраживање издржавања“ (чл. 15, ст. 1).

Према томе, може се догодити да већи или мањи број доспелих повремених потраживања на основу права издржавања застари и да не може да се наплати услед тога.

3. — Још једно правило нашег права заслужује пажњу у вези са овим случајем. То је правило из § 930а Српског грађанског законика и пропис чл. 23 новог Закона о застарелости потраживања. У овом последњем је нарочито јасно формулисано то правило о претварању кратке застарелости у редовну: „Сва потраживања која су утврђена правоснажном судском пресудом или поравнањем пред судом застаревају за десет година, па и она за која закон иначе предвиђа краћи рок застарелости“. Ово правило важи и за повремена потраживања из права на издржавање. Према томе, ако је пресудом утврђено постојање неисплаћених повремених потраживања, она више неће бити подложна застарелости од 3 године, него редовној застарелости која почиње тећи од дана правоснажности пресуде.

Али, ово правило о новаторном дејству пресуде у погледу дужине застарелости повремених потраживања, за која је иначе предвиђена краћа застарелост од редовне, важи само за потраживања која су доспела до доношења пресуде. Међутим, за повремена потраживања која проистичу из права чије је постојање констатовано правоснажном пресудом, а која су доспела после њене правоснажности, ово правило не важи. У погледу њих враћамо се опет општем правилу које вреди за повремена потраживања (чл. 23, ст. 2, новог Закона о застарелости потраживања).

4. — Као што смо раније рекли, и Срески и Окружни суд су очигледно погрешили што су водили рачуна о застарелости по службеној дужности и одлука Окружног суда је основано поништена.

Међутим, и да се тужени био позвао на застарелост, пресуда Окружног суда би била у једном погледу нетачна. Тужилжа би у том случају имала право не само на издржавање за последње три године које су претходиле захтеву за извршење, него и на она потраживања која су доспела до правоснажности пресуде од 1938

године. Јер, од тог тренутка она су била подвргнута не више краткој застарелости од 3 године, него редовној застарелости, а која, по ондашњим правним правилима, није још била истекла до доношења захтева за извршење.

Марија М. Тороман

СПОРОВИ ОКО ОТКАЗА ОДНОСНО ИСЕЉЕЊА ПОТСТАНАРА

Уредба о управљању станбеним зградама нема прописа којима би било регулисано питање отказа уговора о пазакупу потстанару односно исељења потстанара. Прописима ове Уредбе регулисано је само питање отказа уговора односно исељења корисника стана док је чл. 25 исте Уредбе дато овлашћење народним одборима да својим прописима регулишу односе између корисника стана и потстанара. На основу оваквог овлашћења као и овлашћења за доношење других допунских прописа за извршење наведене Уредбе о управљању станбеним зградама, Народни одбор града Београда, донео је Одлуку о издавању станова („Сл. гласник НРС“, бр. 61/54). Ова одлука, поред услова под којима се потстанару може отказати уговор о пазакупу, као и услова у погледу исељења потстанара, регулише и питање које се лице сматра као потстанар. Наиме, у чл. 34, ст. 2, предвиђено је да је потстанар у смислу ове Одлуке лице које је са корисником стана закључило уговор за део стана на основу обавезе корисника стана из уговора са станбеном управом или на основу позива корисника стана од стране станбене управе да закључи уговор са потстанаром за део свог стана. У којим, пак, случајевима је корисник стана обавезан да закључи уговор за део стана, а то је део стана који се сматра вишком његовог станбеног простора, предвиђено је чл. 14, 18 и 20 наведене Одлуке. Пошто је у наведеном чл. 34, ст. 2, Одлуке о издавању станова предвиђено које се лице сматра као потстанар, у ст. 3 овог прописа речено је да се прописи ове Одлуке не односе на лица која корисник стана добровољно прима у своје станбене просторије које му према броју чланова породице припадају већ се односи између корисника стана и таквих лица регулишу њиховим споразумом а настали спорови расправљају по општим прописима који важе за уговоре. Како је и за спорове око отказа односно исељења потстанара по прописима Одлуке о издавању станова (чл. 28), као и за спорове такве врсте, по општим прописима који важе за уговоре, надлежан рески суд, ова одредба ко се сматра потстанарем у смислу прописа те Одлуке не би имала ширег интереса за странке да не постоји разлика код таквих спорова у томе што се по прописима Одлуке о издавању станова потстанару може отказати уговор само у изрично одређеним случајевима (чл. 23) и његово исељење може уследити само уз обезбеђење одговарајуће собе односно нужног смештаја, док у случају отказа односно исељења по општим прописима који важе за уговоре